

PROGRAM

SOCIJALDEMOKRATSKA UNIJA

Prizren,decembar 2019.god

Socijaldemokratska unija okuplja članice i članove privržene osnovnim socijaldemokratskim principima i vrednostima . Pored članstva,Socijaldemokratska unija okuplja i prijateljice i prijatelje stranke omogućavajući i onima koji ne žele da budu članovi političke stranke , a podržavaju program ,ciljeveil ideje naše stranke , da budu politički aktivni i involvirani u stranačke aktivnosti i odluke .

Socijaldemokratska unija svoj program i delovanje temelji na osnovnim principima socijaldemokratije : slobodi , jednakosti , pravdi i solidarnosti .

Socijaldemokratska unija SDU je politička organizacija svih građana Kosova koji prihvataju njen politički program i pridržavaju se statutarnih odredbi.

NAČELA

Socijaldemokratska unija – je socijaldemokratske orijentacije ,predstavlja skup slobodnih, ravnopravnih i odgovornih članova koji deluju u cilju ostvarivanja slede ih programskih načela i ciljeva:

1. sloboda, jednakost, socijalna pravda i solidarnost;
2. zaštita prava radnika, socijalni dijalog i borba protiv siromaštva;
3. produktivna radna mesta;
4. zaštita i unapređenje položaja porodice;
5. zaštite garantovanih prava na svojinu, zdravstvenu i socijalnu zaštitu, obrazovanje, rad, penziju, porodni i druga prava;
6. posebnu društvenu brigu o deci i mladima, starim osobama i ženama;

7. poboljšanje položaja osoba sa invaliditetom;
8. poštovanje oveka, njegovog dostojanstva, prava i sloboda nezavisno od njegove verske, rasne i nacionalne pripadnosti, pola, političkog uverenja, socijalnog stanja i seksualnog opredeljenja;
9. afirmacija tolerancije, antifašizam i borba protiv destrukcije svake vrste;
10. afirmacija prava i sloboda zapostavljenih i obespravljenih pojedinaca, društvenih grupa i slojeva;
11. zaštite prava nacionalnih manjina;
12. afirmacija ravnopravnosti polova;
13. povećanje kvaliteta života;
14. svim sredstvima protiv kriminala i korupcije;
15. evropske integracije;
16. efikasna i jeftina državna uprava;
17. održiv i dinamičan privredni razvoj, jaka ekonomija i razvijena infrastruktura;
18. skladan i ubrzan društveni razvoj, uz korišćenje svih prednosti koje imamo;
19. značajnije mesto u društvu za nauku, obrazovanje, kulturu i sport;
20. razvoj malih i srednjih preduzeća i obnova sela;
21. teritorijalni integritet i ustavni patriotizam;
22. ostvarivanje i oštvaćanje demokratskog, političkog i pravnog poretka u državi, vladavine prava i socijalne pravde:
23. razvoj pluralističkog, pravednog i solidarnog društva, evropski standardi življenja za sve društvene slojeve;
24. uravnoteženje regionalnog razvoja, decentralizacija, unapređivanje autonomnih pokrajina i lokalne samouprave;
25. odgovoran pristup životnoj sredini i prirodi.

Sloboda

Zalažemo se za uspostavljanje i razvoj institucija i društvenih mera koje će obezbeđivati slobodu svih članova društva. Poštovanje principa slobode podrazumeva slobodnu participaciju svih u društvenom i političkom životu i demokratskom donošenju odluka. Preduslov slobode je sloboda na samoopredeljenje, poštovanje i zaštita ljudskih i manjinskih prava i građanskih i ljudskih sloboda. Pravo drugih na slobodu je jedino ograničenje slobode, ideal slobode isključuje svaku vrstu autoritarnog ponašanja. Svaki čovek ima pravo na ispoljavanje svoje individualnosti.

Jednakost

Jednakost mora biti ostvarena pred zakonom, a raspodela dobra mora biti jednaka u svojoj pravičnosti. Svi članovi društva moraju imati jednake i pravedne šanse i mogućnosti bez obzira na njihov pol, etničko i socijalno poreklo imovinsko stanje, fizičke i mentalne predispozicije, pogled

na svet, religijsko opredeljenje ili individualne predstave o životu. Jednakost podrazumeva pravo na rad i obrazovanje, jednaka politička prava i slobode .

Pravičnost

Socijaldemokratska unija se zalaže za pravičnost kao jedno od fundamentalnih normi života u ljudskoj zajednici. Pravična raspodela prava i obaveza u društvu je preduslov za usaglašavanje različitih interesa pojedinca. Želimo društvo u kome će svi imati iste šanse za pristup društvenim resursima, obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti i radnim mestima.

Solidarnost

Nema pravednog društva bez solidarnosti njegovih članova. Solidarnost za koju se zalažemo znači odgovornost pojedinca za druge i spremnost za zajedničko delovanje sa drugima. Solidarnost u korist zajednice podrazumeva zalaganje za druge i za aktivno učešće svih u društvenim poslovima. Solidarnost među generacijama podrazumeva poštovanje starijih i davanje šansi mladima.

Ljudska prava i slobode – manjinska prava

Kao Socijaldemokratska unija zalažemo se za donošenje i kvalitetnu implementaciju zakona u čijem se središtu nalazi čovek kao slobodna ličnost, bez obzira na veru, naciju, rasu, pol, jezik, spol i njihov društveno-politički položaj i političko uverenje.

Ljudska prava po obimu i sadržaju shvatamo onako kako su izložena i definisana u odgovarajućim dokumentima OUN, SE i EU: Univerzalnoj deklaraciji o pravima čoveka, Međunarodnom paktu o građanskim i političkim pravima, Okvirnoj konvenciji o pravima manjina, Međunarodnom paktu o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, Pariškoj povelji i dr.

Kosovo treba da se transformiše u društvo istinske jednakosti u pravima i obavezama, društvo osjetljivo na potrebe drugih i drugačijih i društvo solidarnosti. Nužno je da se u ovoj fazi razvoja kosovskog društva dosljedno primenjuje antidiskriminatorno zakonodavstvo i korpus posebnih-manjinskih prava zagarantovanim Ustavom i zakonima.

Takođe, verujemo da je potrebno da se široko i bez zadržke primene mere afirmativne akcije kako bi se obezbedilo poštovanje ljudskih prava i sloboda i posebno segmenta manjinskih prava. To je nepohodan uslov da se manjine integrišu u društvo, a sačuvaju svoj nacionalni i ukupni identitet, te da se kao društvo preporučimo za evro-atlanske integracije .

Zalažemo se za istinsko multinacionalno, multikulturalno i viševjersko društvo. Uvereni smo da je to jedina forma odnosa koja garantuje održivost i razvitak Kosova kao demokratske i prosperitetne zajednice građana i naroda koji je čine.

Radićemo na ustanovljavanju novih kanala usaglašavanja politika i mera koji će obezbediti jednakopravnost i zaštitu interesa manjina, posebno u oblastima važnim za njih. Odlučno ćemo se suprotstavljati svakom obliku ograničavanja sloboda i prava i majorizaciji u procesu odlučivanja.

Rodna ravnopravnost

Socijaldemokratska unija je stranka organizovana na načelu rodne ravnopravnosti. Zalažemo se za ohrabrivanje žena za učestvovanje u javnom i političkom životu i poštovanju ženskog principa u praktičnim vidovima politike.

U tom smislu Socijaldemokratska unija će nastojati da kroz okupljanje žena u cilju njihove edukacije, podsticanje njihovog profesionalnog razvoja, te njihovog organizovanja i aktivnijeg učestvovanja žena u javnom i političkom životu omogući uključivanje načela rodne ravnopravnosti u kosovsko društvo.

Kultura i mediji

Razvoj političke i kulture dialoga je u vrhu prioriteta Socijaldemokratske unije, jer predstavlja preduslov za demokratski razvoj našeg društva.

Da bi se omogućio razvoj kulture na Kosovu neophodna je preraspodela budžetskih sredstava u korist programskog finansiranja.

Nema razvoja demokratskog društva bez slobode i pluralizma medija. Bez slobodnih medija nema ni slobodnog društva. Socijaldemokratska unija se protivi svakoj vrsti cenzure i kreiranja atmosfere u kojoj bi mediji sprovodili autocenzuru. Država u kojoj su mediji neslobodni, a javna reč kontrolisana od strane države ili interesnih grupa, ugrožavajući funkciju medija kao kontrolnog mehanizma dugoročno ugrožava svoj demokratski opstanak i slobodu svih svojih građana.

Socijaldemokratska unija se zalaže za autonomiju javnih medijskih servisa. Javni servisi moraju biti slobodni da bez uticaja obavljaju svoju informativnu, obrazovnu i zabavnu funkciju.

Sloboda medija znači borbu za slobodu medijskih radnika koja isključuje svaku vrstu nasilja nad njima. Nasilje nad medijskim radnicima je nasilje nad javnom reči koje direktno vodi u društveno i političko unazađivanje .

SOCIJALNA DRŽAVA

Izmene u privrednoj strukturi i odnosima svojine ne smeju ugroziti stečena prava, niti pozitivne funkcije socijalne države, koje treba i dalje zadržati i unaprediti. Kosovo je i Ustavom definisana kao država socijalne pravde i ima obavezu da vodi brigu o zajedničkim socijalnim problemima i potrebama ljudi. To se posebno odnosi na minimum zdravstvene zaštite, egzistencijalni minimum za nezapošljene, stare i bolesne, besplatno osnovno i srednje obrazovanje, mere za zaštitu majke i deteta.

Posebnu brigu treba posvetiti licima i osobama sa invaliditetom. U društvu kakvo je naše, socijalna solidarnost i distributivna uloga države su preduslovi za ostvarivanje principa demokratije i elementarne jednakosti građana.

Kosovo je i dalje društvo velikih socijalnih nejednakosti, društvo sa gotovo trećinom stanovništva koje živi u siromaštvu i velikim brojem socijalno ranjivih grupa.

Socijalna politika

Činjenica o velikom stepenu siromaštva na Kosovu je vrlo zabrinjavajuća kao i dubina i dodatni rizici od siromaštva.

Zalažemo se boljem tretiranju socijalnih kategorija i izradi socijalnih karti koje će precizno mapirati socijalno ugrožene grupe i pojedince i kakva vrsta pomoći im je potrebna. Drugi korak je izmena regulative u pravcu obuhvatanja svih izvora Prihoda prilikom izračunavanja da li je neka osoba socijalno ugrožena ili ne. Sledeća mera je formiranje timova u zdravstvu i socijalnoj zaštiti kako bi se obe usluge učinile dostupne svim građanima . Unaćajan deo socijalne politike je i politika podsticanja povećanja nataliteta. Podrška drugom i trećem detetu, bolja zaštita trudnica i porodilja u okviru radnog prava i veći stepen decentralizacije populacione politike.

Zalažemo se , takođe , za reforme u sferi penzionog osiguranja koji bi u uslovima održivog finansiranja obezbeđivale smanjenje siromaštva starijih lica i održavanje životnog standarda nakon penzionisanja.

DEMOKRACKA VLAST

Socijaldemokratska unija se zalaže za demokratski izabranu vlast, parlamentarnu demokratiju i doslednu podelu vlasti na zakonodavnu, izvršnu i sudsku, sa međusobnom ravnotežom i kontrolom. Vlast mora da se vrši u ime i u interesu građana. Predstavnička vlast mora da unapredi komunikaciju sa javnošću i da doslednije izražava njihovu volju i potrebe.

Zalažemo se za dosledno sprovođenje ustavnog jemstva o autentičnom predstavljanju manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u državnom parlamentu i skupštinama lokalnih samouprava.

Kompetentna, racionalna i efikasna javna uprava je od izuzetne važnosti za građane i naše evropske obaveze. Nužno je obezbediti srazmerno učešće pripadnika svih naroda i manjina koji žive Kosovu u organima i službama javne vlasti i tako omogućiti njihov delotvorni uticaj na proces odlučivanja. Organi uprave moraju biti u službi građana, spremni da zadovolje njihove aktuelne potrebe i anticipiraju buduće. Nužna pretpostavka je decentralizacija ovlašćenja i njihovo prenošenje na organe lokalne samouprave.

Sloboda vera

Socijaldemokratska unija se zalaže za iznalaženje najpogodnijih formi međukonfesionalnog dijaloga i saradnje, uz uvažavanje svih verskih razlika, usmerene ka zajedničkom cilju – razumijevanju i toleranciji, za dobrobit svih ljudi.

Polazeći od slobode vere kao osnovnog ljudskog prava i uvereni u snažan moralni potencijal verskih učenja, zalažemo se za:

- punu slobodu delovanja svih religija;
- punu autonomiju njihovih verskih zajednica i striktno poštovanje te autonomije;
- vraćanje oduzete imovine verskim zajednicama i njihovim institucijama (vakufima, zadužbinama);
- slobodnu izgradnju verskih objekata u skladu sa zahtevima i potrebama vernika i njihovih zajednica;
- uključivanje verskih odgojno-obrazovnih institucija u zvanični obrazovni proces i zvanično priznavanje stečenih kvalifikacija.

Administrativno-teritorijalna organizacija države i decentralizacija vlasti

Zalažemo se da se odluke o pitanjima važnim za lokalnu zajednicu donose na nivou što bližem građanima. Podržavamo osnivanje novih opština u sredinama gde postoji interes i elementarni uslovi za njihovo funkcionisanje na osnovu sopstvene odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva.

Zalažemo se da se poštuje zakon o teritorijalnoj organizaciji Kosova po kojem naša zajednica ispunjava sve predulove za formiranje novih opština .

Kosovo i nakon podmaklog procesa reforme javne uprave ima dominantno centralizovanu upravu što je čini neefikasnom, neekonomičnom i prilično otuđenom od građana. Ne slažemo se onima koji misle da je rano za primenu evropskih standarda u organizaciji lokalne samouprave na Kosovu i kako bi decentralizacija vlasti oslabila koheziju države. Smatramo da bi to samo povećalo kvalitet upravljanja i povećalo odgovornost lokalnih zajednica .

Mirno rešavanje konflikata

Socijaldemokratska unija će se zalagati za uspostavljanje trajnog mira i saradnje između novonastalih država na prostoru bivše SFRJ, kao i pravedno rešenje statusa svih naroda i građana koji u tim državama žive.

Socijaldemokratska unija će se zalagati za povratak raseljenih lica na svoja imanja, pravično obeštećenje za izgubljenu imovinu i krivično-pravnu odgovornost inspiratora, nalogodavaca i izvršioca zločina koji su izvršeni u regionu i na Kosovu. Socijaldemokratska unija će se zalagati za proces pomirenja među građanima i narodima i proces lustracije lica koja su inspirisala ili izvršavala nedela u periodu rata i masovnog kršenja ljudskih prava i sloboda.

Prosveta i školstvo

Socijaldemokratska unija će inicirati i podržavati sve mere koje idu u pravcu reforme procesa obrazovanja na svim nivoima. Ovo se naročito odnosi na osnovno i srednje obrazovanje, koja moraju biti obavezna i besplatna i, u najvećoj meri, sveobuhvatna. Pri tome, Socijaldemokratska unija se zalaže za reviziju školskih programa, kako bi se iz njih uklonile političke dogme i predrasude nastale u periodu političkog i duhovnog jednomylja i nacionalne i verske netrpeljivosti, kao i sadržaja u nastavnim planovima i programima koji, na bilo koji način, vređaju bilo čija nacionalna i verska osećanja i ubeđenja.

Manjinskim narodima i drugim manjinskim nacionalnim zajednicama treba osigurati obrazovne programe koji poštuju njihove nacionalne vrednosti u skladu sa najvišim standardima o ljudskim i manjinskim pravima.

Socijaldemokratska unija insistira da se obezbedi školovanje učenika na njihovom maternjem jeziku i pismu i da nastavni programi obuhvate, pored ostaloga i historiju i kulturu naroda kojem oni pripadaju.

Porodica i zaštita žene

Socijaldemokratska unija poseban značaj pridaje očuvanju porodice kao jezgra moralnih i etičkih vrednosti i najznačajnijeg faktora u odgoju čoveka. Držimo da je jaka i stabilna porodica temelj jake i stabilne zajednice. Razvoj i očuvanje porodice koja će predstavljati podsticajni ambijent za pravilan psiho-fizički razvoj dece, afirmaciju roditeljstva i međugeneracijske solidarnosti, a istovremeno će biti važan element socio-demografskog razvoja Kosova, naša je vizija porodice.

Zalažemo se da država materijalno pomaže porodice koje podižu decu i, posebno, mlade bračne parove u pogledu rešavanja stambenih pitanja.

Uloga žene u formiranju zdrave porodice je nezamenljiva. Žena koja rađa i uspešno podiže i odgaja podmladak, vrši važnu društvenu funkciju. Zalažemo se za posebnu zaštitu žena, majki koje su odgajile više od troje dece (zdravstvena zaštita, dečji dodaci iz javnih fondova, priznanje radnog staža za žene sa više dece i sl.).

Briga o licima sa posebnim potrebama

Socijaldemokratska unija će se zalagati da se država, više nego do sada, brine o osobama sa sa invaliditetom i licima sa posebnim potrebama. Potrebno je da se, kroz donošenje adekvatne zakonske regulative i njenu punu implementaciju, stvore preduslovi da se ova populacija aktivnije uključuje u društvo.

Takođe, neophodna je veća edukacija i upoznavanje društva sa njihovim problemima, kao i jačanje svesti o tome da je ovim licima potrebna kontinuirana društvena briga i pažnja, koja treba da se ogleda u većim mogućnostima njihovog školovanja, lečenja, zapošljavanja i informisanja.

Deca i omladina

Socijaldemokratska unija smatra da posebnu pažnju treba posvetiti deci i omladini. Posebno ćemo se zalagati za obezbjeđivanje uslova za zdrav odgoj školske dece i omladine, te državno stipendiranje nadarenih učenika i studenata. Smatramo da je veoma važno uključivanje u sportska društva i udruženja, koja moraju biti subvencionisana iz državnih i opštinskih fondova.

Zalagaćemo se i da se nadarenim mladim ljudima koji to žele, kroz državno stipendiranje, omogući školovanje na prestižnim obrazovnim ustanovama u inostranstvu, a da stečena znanja koriste na Kosovu i da ovdje dobijaju zaposlenje, te da se zaustavi njihovo dosadašnje iseljavanje.

Kultura i sport

Socijaldemokratska unija se zalaže za afirmaciju istinskih kulturnih vrednosti kao bitnog društvenog sadržaja i značajniju potporu države kulturnim institucijama i stvaraocima..

Zalagaćemo se na unaprijeđivanju sportskih klubova i udruženja koja okupljaju mlade. Radićemo na tome da se više finansijskih sredstava izdvajaju za razvoj sporta i kao i za realizaciju projekta kroz koji se, iz evropskih fondova, finansiraju za održavanje i rad amaterskih sportskih klubova, a posebno u oblasti masovnog sporta i klubova koji okupljaju osobe sa invaliditetom.

Borba protiv socijalnih devijacija

Socijaldemokratska unija se zalaže za eliminisanje ili, barem, efikasno ograničavanje socijalnih devijacija, pre svega tzv. bolesti zavisnosti (alkoholizam, nikotizam, narkomanija i sl.) gde pored odgojne aktivnosti treba primenjivati i različite mere ograničavanja (porezi, zabrana reklamiranja i dr.) na osnovu iskustava kod nas i u svetu. Zalažemo se protiv protiv dominacije kiča, šunda i pornografije.

Saradnja sa dijasporom i iseljenicima

Više od polovine građana Kosova živi i radi u inostranstvu i čine najbrojniji segment dijaspore i iseljenika koji je stalno vezan za svoj zavičaj. Socijaldemokratska unija se zalaže za organizovanu saradnju države sa dijasporom i iseljenicima, jačanje međusobne pomoći i podrške, čime se jača patriotizam prema domovini i odgovornost države prema svojim državljanima.

Zalagaćemo se da država više brine o statusu i potrebama naše dijaspore kroz efikasnu mrežu diplomatsko-konzularnih predstavništava, da se stvore uslove za njihovu ponovnu integraciju u naše društvo i da se kreiraju podsticajni uslovi za investiranje njihovog novca u zavičaj.

Naša dijaspora je moćni ekonomski, kadrovski i lobistički segment našeg društva i kao takva može i treba da pomogne našoj zajednici u njenom opstanku, razvoju i napretku.

Socijaldemokratska unija će neposredno raditi na unapređenju saradnje sa našim sunarodnicima i njihovim udruženjima u iseljeništvu i dijaspori, a naročito u oblastima važnim za očuvanje njihovog nacionalnog, kulturnog, jezičkog i verskog identiteta i prava;

Sloboda medija i javni servis

Socijaldemokratska unija se zalaže za slobodu medija i za objektivno, istinito i pravovremeno informisanje javnosti, te poštovanje profesionalizma u medijskom izveštavanju i etičkog kodeksa novinarske profesije.

U okviru programa državnog i lokalnih radio-televizijskih javnih servisa tražimo ravnopravnu zastupljenost sadržaja iz kulture, tradicije i prošlosti svih nacionalnih zajednica. Zalagaćemo se za veću zastupljenost stručnog i kompetentnog novinarskog i uređivačkog kadra u javnim državnim i lokalnim rtv servisima.

Ekologija

Podržavamo razvoj ekološke kulture i unapređenje svesti o potrebi veće primene ekoloških mera i aktivnosti za zaštitu čovekove okoline i očuvanja zdrave životne sredine. Članovi Socijaldemokratske unije će u svojoj sredini biti aktivni članovi ekološkog pokreta i podržati njegove akcije i nastojanja u cilju očuvanja i zaštite flore i faune, vode, zdrave hrane, vazduha i sl.

Saradnja sa drugim strankama

Ciljeve utvrđene ovim programom, Socijaldemokratska unija će ostvarivati sama kao i u saradnji sa drugim strankama, udruženjima, nevladinim organizacijama koje imaju socijaldemokratsko ubeđenje.

NAČIN DELOVANJA

Socijaldemokratska unija će se za ostvarivanje Programa služiti isključivo socijal - demokratskim sredstvima. U fokusu političkog rada i delovanja stranke će biti javno zastupanje interesa i potreba Bošnjaka (i Gorana) i svih važnih interesa celokupnog društva.